MUHAMMED BİN İDRÎS ŞÂFİÎ

Ehl-i sünnetin amelde dört hak mezhebinden biri olan, Şafiî mezhebinin imâmı. İsmi Muhammed olup, nesebi şöyledir: Muhammed bin İdrîs bin Abbâs bin Osman bin Şafi' bin Sâib bin Ubeyd bin Abdülyezîd bin Hâşim bin Müttalib bin Abdümenâfdır. Künyesi, Ebû Abdullah'dır. Soyu Kureyş kabilesinden olup, hem anne, hem de baba tarafından, Peygamber efendimizin (aleyhisselâm) soyu ile birleşmektedir. Annesi tarafından soyu; Fâtıma binti Abdullah el-Mahud bin Hasen el-Müsennâ bin Hasen bin Ali bin Ebî Tâlib'e dayanır. Peygamberimizin üçüncü dedesi olan Abdümenâf, İmâm-ı Şafiî'nin dokuzuncu dedesidir. Dördüncü dedesi Şafi', Eshâb-ı kirâmdandır. Bu dedesinin ismine izafeten, ona da Şafiî denilmiş ve bu isimle meşhûr olmuştur. 150 (m. 767) senesinde Gazze'de doğdu. 204 (m. 820)'de Mısır'da bir Cum'a gecesi 54 yaşında iken vefât etti. Kabri Kurâfe kabristanlığında büyük bir türbe içindedir.

İmâm-ı Şafiî, henüz beşikte iken babası vefât etmişti. Annesi onu iki yaşında, asıl memleketleri olan Mekke'ye getirdi. Orada büyüdü. Yedi yaşına gelince Kur'ân-ı kerîmi ezberledi. Bundan sonra ilim öğrenmeye başladı.

Tahsili: İmâm-ı Şafiî daha küçük yaşta iken Mekke'de bulunan zamanın meşhûr âlimlerinin derslerine ve sohbetlerine devam etmeye başlamıştır. Kendisi, ilim öğrenmeye başladığı bu ilk günleri için şöyle demiştir; “Kur'ân-ı kerîmi ezberledikten sonra devamlı Mescid-i harama gidip, fıkıh ve hadîs âlimlerinden pek çok istifâde ettim. Fakat çok fakîr idik. Bir yaprak kâğıt almaya bile gücümüz yoktu. Derslerimi ve öğrendiğim mes'eleleri, kemik parçaları üzerine yazardım”

İmâm-ı Şafiî, Mekke'deki bu ilk tahsilinden sonra Arapçanın inceliklerini ve edebiyatını öğrenmek için, çölde yaşayan Huzey kabilesinin arasına gitti. Orada da bilgisini ilerletip, ok atmayı öğrendi. Bu husûsta da şöyle demiştir: “Ben Mekke'den çıktım. Çölde Huzeyl kabilesinin yaşayışını ve dilini öğrendim. Bu kabile, Arapların dil bakımından en fasîhi idi. Onlarla birlikte gezdim, dolaştım, ok atmayı öğrendim. Mekke'ye döndüğüm zaman, bir çok rivâyet ve edebiyat bilgilerine sahip olmuştum.”

İmâm-ı Şafiî daha on yaşında iken, o zamanın en meşhûr âlimi İmâm-ı Mâlik'in “Muvattâ” adlı hadîs kitabını, dokuz gecede ezberlemiştir. Gençliğinin ilk yıllarında kendini tamamen ilme verip, Mekke'deki Süfyân bin Uyeyne, Müslim bin Hâlid ez-Zencî gibi fakîh ve muhaddislerden ilim tahsil etti. Hadîs, fıkıh, lügat ve edebiyatta çok yükseldi. Mekkeli gençler arasında, ilimde parmakla gösterilen bir dereceye ulaştı.

İmâm-ı Şafiî hazretlerinin tahsilinde en önemli safha, İmâm-ı Mâlik'e talebe olmasıyla başlamıştır. Mekke'den Medine'ye gidip, İmâm-ı Mâlik'den ders almasını şöyle anlatmıştır: “İlk zamanlar Mekke'de, Müslim bin Hâlid'den fıkıh öğrendim. O sırada Medine'de bulunan Mâlik bin Enes'in büyüklüğünü ve müslümanların imâmı olduğunu işittim. Kalbime geldi ki: Onun

yanına gideyim, talebesi olayım. Sonra onun meşhûr eseri olan “Muvattâ”nın bir nüshasını, Mekke’de birinden tekrar geri vermek üzere alıp ezberledim. Mekke vâlisine gidip, birini Medine vâlisine birisini de Müslim bin Enes’e vermek üzere iki mektûb alıp Medine’ye gittim. Medine’ye varınca, Medine vâlisine gidip ona âit olan mektûbu verdim ve Medine vâlisi ile birlikte İmâm-ı Mâlik’in yanına gittik, İmâm-ı Mâlik dışarı çıktı. Uzun boylu ve gayet heybetli bir görünüşü vardı. Medine vâlisi, Mekke vâlisinin gönderdiği mektûbu İmâm’a takdim etti. Mektûpta, “Muhammed bin İdrîs, annesi tarafından şerefli bir kimsedir. Ve hâli şöyle şöyledir...” diye yazılı olan kısmı okuyunca; “Sübhânallah! Resûlullahın (aleyhisselâm) ilmi şöyle mi oldu ki, mektûb ile yazılıp, sorulup, talep olunur.” dedi. Ben de durumumu ve ilim öğrenmek istediğimi anlattım. Sözlerimi dinledikten sonra bana baktı. Adın nedir, dedi. Muhammed’dir, dedim. Ey Muhammed, dedi, ileride büyük bir şânın olacak. Allahü teâlâ senin kalbine bir nûr vermiştir. Onu ma’siyyetle söndürme! Yarın birisi ile gel, sana Muvattâ’yı okusun buyurdu. Ben de onu ezberledim, ezberden okurum, dedim. Ertesi gün İmâm-ı Mâlik’e gelip okumağa başladım. Her ne zaman, imâm-ı üzme korkusundan okumağı bırakmak istesem, benim güzel okumam onu hayretler içerisinde bırakır, ey genç daha oku, derdi. Kısa zamanda Muvattâ’yı bitirdim.”

İmâm-ı Şafiî, İmâm-ı Mâlik’in yanına geldiği zaman, yirmi yaşlarında bulunuyordu. İmâm-ı Mâlik onu himâyesine alıp, dokuz yıl müddetle ilim öğretti. İlimde yüksek bir dereceye ulaşan İmâm-ı Şafiî Mekke’ye dönünce, oraya gelen Yemen vâlisi, onu Yemen’e götürüp kadılık vazîfesi verdi. Beş yıl kadar bu görevi yaptıktan sonra, Bağdâd’a giderek, ilmini ilerletmek için, İmâm-ı a’zamın talebesi olan İmâm-ı Muhammed’den ders almaya başladı. İmâm-ı Muhammed onu kendi himâyesine alıp, yazmış olduğu kitaplarını okutmak sûretiyle, Irak’ta tedvin edilen fıkıh ilmini ve Irak’ta meşhûr olan rivâyetleri öğretti. İmâm-ı Muhammed ayrıca İmâm-ı Şafiî’nin üvey babası idi. İmâm-ı Şafiî onun ilminden ve kitablarından çok istifâde etmiştir. İmâm-ı Şafiî bu husûsta şöyle demiştir: “İlimde ve diğer dünyâ işlerinde, İmâm-ı Muhammed kadar bana kimse faydalı olmamıştır.” Ebû Ubeyd şöyle demiştir: İmâm-ı Şafiî’den duydum, buyurdu ki: “İmâm-ı Muhammed’den öğrendiğim mes’elelerle ve ilimle, bir deve yükü kitap yazdım. Eğer o olmasaydı ilim kapısının eşiğinde kalmıştım. Bütün insanlar ilimde, Irak âlimlerinin, Irak âlimleri de Kûfe âlimlerinin çocuklarıdır. Onlar da, Ebû Hanîfe’nin çocuklarıdır.” Ya’nî bir babanın çocukları için lâzım olan nafakayı kazanıp, çocuklarını beslemesi gibi, Ebû Hanîfe de, kendinden sonrakileri böylece ilimle beslemiş ve doyurmuştur, İmâm-ı Şafiî ayrıca, Selîm-i Râî’nin sohbetine kavuşup, vilâyet (evliyâlık) makamlarına da kavuştu.

Dersleri ve talebeleri: İmâm-ı Şafiî, Bağdâd’da İmâm-ı Muhammed’den aldığı dersleri tamamlayıp, Mekke’ye döndü. Burada bir müddet inceleme ve araştırmalar yapıp, ayrıca talebelere ders verdi. Bilhassa hac mevsiminde çeşitli İslâm beldelerinden gelen ilim adamları ondan ilim öğrenirlerdi. Mekke’deki bu ikâmeti, dokuz yıl kadar sürdü. Sonra tekrar Bağdâd’a gitti. Bu sırada Bağdâd, İslâm âleminin önemli bir ilim merkezi idi. Burada bulunan âlimler, İmâm-ı Şafiî’ye hürmet göstermiş ve ilim talebeleri onun etrâfında toplanmıştır. Bağdâd âlimleri dahi ondan ders almışlardır. Daha önce Mekke’de İmâm-ı Şafiî ile görüşen ve ondan hadîs dinleyen Ahmed bin Hanbel talebe olmuş, onun üstünlüğüne hayran kalmıştır. Yine İmâm-ı Şafiî ile emsal olan İshâk bin Râheveyh ve benzerleri ondan ilim tahsil etmiştir. Herkes onun dersine koşuyor ve verdiği fetvâlara hayran kalıyordu. Ders ve fetvâ vermekte uyguladığı usûl, geniş olarak açıkladığı istinbat (kaynaklardan hüküm çıkarma) usûlü olan, usûl-i fıkıh ilmi idi. O buna göre açıklamalarda bulunuyordu. Güzel ve açık konuşması, ifâde ve izah tarzı, münâzara kuvveti ve te’sîr bakımından çok güçlü idi. İmâm-ı Şafiî Bağdâd’da bulunduğu sırada (el-Kitâb-ül-Bağdâdiyye) adını verdiği eserini yazdı. İmâm-ı Şafiî’nin üstün şahsiyetine ve yüksek ilmine hayranlık duyarak, ondan ders alıp ilim öğrenen

talebelerinden bir kısmı şunlardır: Ahmed bin Hanbel, İshâk bin Râheveyh, ez-Za'ferânî, Ebû Sevr İbrâhîm bin Hâlid, Ebû İbrâhîm Müzenî, Rebî' bin Süleymân-ı Murâdî gibi bir çok âlim. Daha sonraki asırlarda, Şafiî mezhebinde yetişmiş âlimlerden meşhûr olanlardan ba'zıları da şunlardır: Hadîs âlimlerinden İmâm-ı Nesâî, kelâm (akâid) âlimlerinden Ebü'l-Hasen-i Eş'arî, İmâm-ı Mâverdî, İmâm-ı Nevevî, İmâm-ül-Haremeyn Abdülmelik bin Abdullah, İmâm-ı Gazâlî, İbn-i Hâcer-i Mekkî... Kaffâl-ı Kebîr, İbn-i Sübkî, İmâm-ı Süyûtî v.b.

İmâm-ı Nesâî'nin (Sünen)'i meşhûrdur. İmâm-ı Eş'arî, Ehl-i sünnet i'tikâdının iki İmamından birisidir. Hocalarının zinciri İmâm-ı Şafiî'ye ulaşır.

İlimdeki üstünlüğü: İmâm-ı Şafiî ilim, zühd, ma'rifet, zekâ, hafıza ve neseb bakımlarından zamanındaki âlimlerin en üstünü idi. Onüç yaşında iken, Harem-i şerîfde "Bana istediğinizi sorunuz?" derdi.

Onbeş yaşında iken fetvâ verirdi. Zamanının en büyük âlimi olan ve üçyüzbin hadîs-i şerîfi ezbere bilen İmâm-ı Ahmed bin Hanbel, ondan ders almağa gelirdi. Çok kimse, İmâm-ı Ahmed'e, "Böyle büyük bir âlim iken, "kendi çocuğun gibi bir genç karşısında nasıl oturuyorsun?" dediklerinde, "Bizim ezberlediklerimizin ma'nâlarını o biliyor. Eğer onu görmeseydim, ilmin kapısında kalacaktım. O, dünyâyı aydınlatan bir güneştir, rûhlara gıdadır" derdi. Bir kere de, "Fıkıh kapısı kapanmıştı. Allahü teâlâ, bu kapıyı, kullarına İmâm-ı Şafiî ile tekrar açtı" dedi. Bir kerre de, "İslâmiyete, şimdi Şafiî'den daha çok hizmet eden birini bilmiyorum" dedi. İmâm-ı Ahmed, yine buyurdu ki: "Allahü teâlâ her yüzyılda bir âlim yaratır, benim dînimi, herkese onun ile öğretir" hadîs-i şerîfinde bildirilen âlim, İmâm-ı Şafiî'dir. Hadîs-i şerîfte; "Kureyş'e sövmeyiniz. Zîrâ Kureyşli bir âlim, yeryüzünü ilimle doldurur" buyuruldu. İslâm âlimleri bu hadîs-i şerîf, İmâm-ı Şafiî'nin geleceğini bildirmiştir, demişlerdir.

Ahmed bin Hanbel'in oğlu Abdullah, babasının İmâm-ı Şafiî'ye çok duâ ettiğini görerek, sebebini sorunca: "Oğlum, İmâm-ı Şafiî'nin insanlar arasındaki yeri, gökteki güneş gibidir. O, rûhların şifâsıdır" demiştir.

Ebü'l-Kâsım bin Selâm, "Nice âlim ve fazîletli kimselerle görüştüm. Şafiî hazretleri gibi âlim ve fâdıl bir kimse görmedim" demiştir.

Ahmed bin Hanbel, "Eline kalem kâğıt alan herkesin İmâm-ı Şafiî'ye şükran borcu vardır" demiştir.

İbn-i Uyeyne'ye İmâm-ı Şafiî'nin vefât haberi ulaşınca, şöyle demiştir: "Eğer o vefât ettiyse, zamanın en fazîletlisi vefât etmiştir."

İmâm-ı Şafiî hazretlerinin rivâyet ettiği hadîs-i şerîfler, Sahîh-i Müslim'de, Sünen-i Ebî Dâvûd, Sünen-i Tirmizî, Sünen-i Nesâî, Sünen-i İbni Mâce ve Sahîh-i Buhârî'nin ta'likâtında yer almıştır. Kendisinden hadîs-i şerîf işitip rivâyet ettiği zâtlar: Müslim bin Hâlid ez-Zencir, Mâlik bin Esed, İbrâhîm bin Sa'd, Sa'îd bin Sâlim, Abdülvehhâb es-Sakafî, İbn-i Aliyye, İbn-i Uyeyne ve diğer hadîs âlimleridir. İmâm-ı Şafiî'den de Ahmed bin Hanbel, Süleymân bin Dâvûd el-Hâşimî, Ebû Bekir Abdullah bin Zübeyr el-Hamidî, İbrâhîm bin Münzir, Ebû Sevr İbrâhîm bin Hâlid, Ebû Ya'kûb, Yûsuf bin Yahyâ ve diğer birçok zât hadîs-i şerîf rivâyet etmişlerdir.

İmâm-ı Şafiî'nin rivâyet ettiği hadîs-i şeriflerden biri şudur: "Kendisine yumuşaklık verilen kimseye, dünyâ ve âhıret iyilikleri verilmiştir. Yumuşaklıktan mahrûm olan kimse, dünyâ ve âhıret iyiliklerinden, mahrûm olur."

İctihâdı (Mezhebi): İmâm-ı Şafiî, ikinci defa Bağdâd'a gidişinden sonra, Bağdâd'daki siyâsî ve fikrî kargaşalıklar sebebiyle Mısır'a gidip, ömrünün sonuna kadar orada kalmıştır. İmâm-ı Şafiî, İmâm-ı Mâlik'in ve İmâm-ı a'zamın talebesi İmâm-ı Muhammed'in derslerine devam ederek, İmâm-ı a'zamın ve İmâm-ı Mâlik'in ictihâd yollarını öğrenip, bu

iki yolu birleştirdi ve ayrı bir ictihâd yolu kurdu. Kendisi çok belîğ, edîb olduğundan, âyet-i kerîmelerin ve hadîs-i şeriflerin ifâde tarzına bakıp, kuvvetli bulduğu tarafa göre hüküm verirdi. İki tarafta da kendi usûlüne göre kuvvet bulamazsa, o zaman kıyas yolu ile ictihâd ederdi. Böylece müslümanların ibâdetlerinde ve işlerinde uyacakları bir yol göstermiştir. Onun kendi usûlüne göre şer'î delîllerden çıkardığı hükümlere, ya'nî gösterdiği bu yola "Şafiî Mezhebi" denildi. Ehl-i sünnet i'tikâdında olan müslümanlardan, amellerini ya'nî ibâdet ve işlerini, bu mezhebin hükümlerine uyarak yapanlara "Şafiî" denir.

Allahü teâlâ, bütün müslümanlardan tek bir îmân istemektedir. İslâmiyette, îmânda, i'tikâdda, tefrikaya, ayrılığa izin verilmemiştir. Resûlullah (aleyhisselâm) efendimizin inandığı ve bildirdiği ve Eshâb-ı kiramın naklettiği gibi îmân eden müslümanlara "Ehl-i sünnet vel-cemâat" veya kısaca "Sünnî" denir. Kur'ân-ı kerîmde ve hadîs-i şeriflerde hükmü açıkça bildirilmemiş olan ba'zı ibâdetlerin ve günlük muâmelelerin tarifinde ve yapılışında, Sünnî müslümanlara, mezheb imâmı olan büyük İslâm âlimleri tarafından gösterilen ve Allahü teâlânın rızâsına kavuşturan yollara, amelî mezhebler (veya fıkhî mezhebler) denilmiştir. Mezheb imâmı olan büyük İslâm âlimlerinin aralarındaki böyle ictihâd ayrılıklarına, dînin sahibi izin vermiş ve bu hâl her zaman ve her yerde müslümanların İslâmiyete dosdoğru uymalarını temin ederek, müslümanlar için rahmet olmuştur. Nitekim, hadîs-i şerîfte "Âlimlerin (müctehidlerin) mezheblere ayrılması rahmettir" buyuruldu.

İmâm-ı Şafiî'nin, talebelerinin ve kendisine suâl soranların dînî müşküllerini hallederken ortaya koyduğu ve tâkib ettiği usûller, Şafiî mezhebinin temel kaideleri olmuştur. Bu mezhebin usûlleri de, diğer bütün müctehidlerin usûlüne benzemekle beraber, ba'zı farklılıkları da vardır.

Bütün müctehidler, bir işin nasıl yapılacağını Kur'ân-ı kerîmde açık olarak bulamazlarsa, hadîs-i şerîflere bakarlar. Hadîs-i şerîflerde de açıkça bulamazlarsa, bu iş için (icmâ) var ise, öyle yapılmasını bildirirler. İcma', Eshâb-ı kiramın ve onlardan sonra gelen Tabiîn denilen âlimlerin bir mes'eledeki sözbirliğine denir. Bir işin nasıl yapılması lâzım olduğu icmâ ile de bilinmezse, müctehidler kendileri kıyasta bulunarak ictihâd ederler; mes'elenin dînî hükmünü bildirirler. Kıyas, Kur'ân-ı kerîmde ve hadîs-i şerîflerde, hakkında açık bir hüküm bulunmayan bir işi, açık hüküm bulunan diğer bir işe benzeterek hükme bağlamaktır.

İmâm-ı Şafiî, ictihâdlarında, İmâm-ı a'zamın kıyas işinde tâkib ettiği (Re'y yolu) ile, İmâm-ı Mâlik'in tâkib ettiği (Rivâyet yolu)'nu birleştirerek, ayrı bir ictihâd yolu kurdu.

Şafiî mezhebinin reîsi olan İmâm-ı Şafiî, usûl-i fıkıh ilmindeki mes'eleleri ilk defa tasnif edip, kitaba yazan kimsedir. Bu ilimdeki eserinin adı "er-Risâle fil-usûl"dür. Şafiî mezhebi; Hanefî mezhebinden sonra en çok yayılan bir mezhebdir. Mısır, Mekke, Medine'de, Endonezya'da, Aden'de, Filistin'de, Azerbaycan'da ve Semerkant'da, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da ve diğer yerlerde yayılmıştır. Şafiî mezhebinin hükümlerini anlatan pek çok kitap yazılmıştır. Bunlar arasında en meşhûrları İbn-i Hâcer-i Mekkî hazretlerinin yazdığı "Tuhfet-ül-muhtâc" haşiyesi, "Muhtasar-ı Müzenî", "Mugn-il-muhtâc" ve İmâm-ı Nevevî'nin yazdığı "Minhâc" adlı eseridir.

Eserleri:

1. Ahkâm-ül-Kur'ân. Matbûdur.

2.İhtilâf-ül-hadîs.

3.Müsned-üş-Şâfiî. Matbûdur.

4.Er-Risâle fi'l-usûl: Usûl-i fıkha dâirdir. Usûl-i fıkhın kitap hâlinde yazıldığı ilk eserdir. Matbûdur.

5.El-Mevâris.

6.El-Ümm: Fıkıh ilmine dâir olup, İmâm-ı Şafiî'nin ictihâd ederek bildirdiği mes'eleleri içine alan bir eserdir. Yedi cild hâlinde basılmıştır.

7.Kitâb'üs-Sünen ve'l-Müsned: Hadîs ilmine dâirdir.

8.El-Emâli el-Kübrâ

9.El-İmlâ'es-Sagîr.

10.Edeb-ül-kâdî

11 Fedâil-i Kureyş

12.El-Eşribe

13.Es-Sebkû ve'r-remyü

14. İsbât-ün-Nübüvve ve Redd-i ale'l-berâhime gibi eserleri ve dîvânı vardır.

Menkıbeleri ve medhi:

Süfyân-ı Sevrî şöyle demiştir: "İmâm-ı Şafiî'nin aklı, zamanındaki insanların yarısının akılları toplamından fazladır." Abdullah-ı Ensârî buyurdu ki: "İmâm-ı Şafiî'yi çok severim. Çünkü, evliyâlıkta hangi makama baksam, onu herkesin önünde görüyorum."

Az yer, az uyurdu. "On altı senedir, doyasıya yemek yemedim" buyurdu. Sebebi sorulunca, "Çok yemek bedene ağırlık verir, kalbi zayıflatır, anlayışı, idrâki azaltır, çok uyku getirir ve böylece insanı ibâdetten alıkor. Kulluğun başı az yemektir." buyurmuştu.

İmâm-ı Şafiî'nin siması, gayet güzel ve sevimli idi. Üstün bir zekâya ve kabiliyete sâhib idi. Peygamber efendimizin (aleyhisselâm) sünnetine son derece riâyet ederdi. İlmi, tevâzusu, heybet ve vekarı ile kalblere te'sîr ederdi. Kur'ân-ı kerîm okurken dinleyenler kendinden geçerdi.

Orta halli giyinirdi. Heybetli bir görünüşü vardı. O bakarken, yanındakiler su dahi içemezlerdi. Yüzüğünde, "el-bereketüfil-kanâ'ati" (Bereket, kanâat etmektedir) yazılı idi.

Hârûn Reşîd, her sene Bizans İmparatorundan vergi olarak çok para ve mal alırdı. Bir sene İmparator, âlimlerle münâkaşa etmek için ruhbanlar gönderdi: "Eğer bizi yenerlerse onlara vergilerimizi vermeye devam edeceğiz. Yok, biz yenersek vermeyiz." dedi.

Dörtyüz hıristiyan geldi. Halife, bütün âlimlerin Dicle kenarında toplanmasını emretti. İmâm-ı Şafiî'yi çağırarak, hıristiyan ruhbanlara sen cevap ver! dedi. Herkes Dicle kenarında toplandı. İmâm-ı Şafiî seccadeyi omuzuna alıp nehre doğru gitti. Seccadeyi nehre atıp üzerine oturdu ve: "Benimle münâkaşa etmek isteyenler buraya gelsin" dedi.

Bu hâli gören ruhbanların hepsi, müslüman oldu. Bizans İmparatoru, adamlarının İmâm-ı Şafiî'nin elinde müslüman olduğunu öğrenince; "İyi ki, o buraya gelmedi. Yoksa buradakilerin hepsi müslüman olurdu. Kendi dinlerini bırakırlardı." dedi.

Bir kere ders verirken, ders esnasında on defa ayağa kalktı. Sebebini sorduklarında, buyurdu ki: "Seyyidlerden bir çocuk, kapının önünde oynuyor. Kapının önüne gelip, kendisini gördüğüm zaman, ona hürmeten ayağa kalkıyorum. Resûlullahın (aleyhisselâm) torunu ayakta dururken oturmak reva değildir."

Talebelerinden biri anlatır: Bir bayram günü İmâm-ı Şafiî hazretleri ile beraber mescidden çıktık. Bir mes'ele hakkında sohbet ediyorlardı. Evlerinin kapısına gelince, bir hizmetçi kendisine bir kese altın getirip, efendisinin selâmı olduğunu ve bunu kabûl buyurmasını rica etti. İmâm-ı Şafiî hazretleri keseyi

kabûl etti. Biraz sonra biri gelip, “Hanımım bir çocuk doğurdu. Yanımda hiç param yok. Sizden Allah rızası için biraz para istiyorum” dedi. İmâm-ı Şafiî hazretleri keseyi hiç açmadan, olduğu gibi o şahsa verdi. Halbuki biliyordum ki, kendisinin de hiç parası yoktu.

İmâm-ı Şafiî hazretleri Yemen’e bir sefer yapmıştı. Dönüşünde onbin dirhemle gelip, çadırını Mekke’nin dışına kurdurarak, ziyâretçilerini orada kabûl etti. Halk topluluklar hâlinde İmâm-ı Şafiî’ye gelerek müşküllerini hallediyordu. Ziyâretçiler arasında bulunan fakîrlere de para dağıtıyordu. Böylece, Yemen’den getirdiği onbin dirhemin hepsini fakîrlere dağıttı ve ondan sonra da; “Oh şimdi rahatladım” buyurdu.

Mısır’ın ileri gelenlerinden birinin hanımı, bir münâkaşada kocasına: “Ey Cehennemlik” dedi. Bu cevap karşısında bu şahıs, hanımına, “Ben Cehennemliksem, seni boşadım” dedi, fakat hanımını da çok seviyordu. Âlimleri toplayıp bu mes’eleyi sordu. Kimse cevap veremedi. “Senin Cehennemlik olup olmadığını Allah bilir” dediler. Âlimler arasından henüz daha genç yaşta olan İmâm-ı Şafiî kalkıp, “Ben senin mes’eleni çözerim” dedi. Oradakiler şaşırdılar. Bu kadar âlimin cevap veremediğine, nasıl cevap verecek diye merak ettiler.

İmâm-ı Şafiî dedi ki: “Önce, sen benim sorulanına cevap ver!” Ve devam etti: “Bir günah işleyeceğin vakit, Allah korkusundan bu günahı terk ettiğin oldu mu?” dedi. “Allahü teâlâya yemîn ederim ki, çok oldu.” “Bu hâlinle Cennetlik olduğun anlaşılmaktadır” buyurdu.

Orada bulunan âlimler, hangi delîl ile bu hükmü verdiğini sordular:

“Kur’ân-ı kerîmde, “Bir kimse Allah korkusundan nefsini günahlardan men ederse, onun yeri elbette Cennettir” buyurulmaktadır. Hükmünü bu âyet-i kerîmeye göre verdim” buyurdu. Oradakiler susup kaldılar.

Abdullah bin Muhammed Bekrî şöyle anlatmıştır: “İmâm-ı Şafiî ile Bağdâd’da nehir kenarında oturuyor idik. Bir genç gelip abdest almaya başladı. Fakat abdesti yanlış aldı. İmâm-ı Şafiî o gence: “Abdesti tam al. Allahü teâlâ sana dünyâ ve âhıret se’âdeti versin” buyurdu. Genç tekrar abdest alıp, yanımıza geldi ve bana nasîhat et, öğret deyince, İmâm-ı Şafiî şöyle buyurdu: “Allahü teâlâyı bilen necât (kurtuluş) bulur. Dîninde titizlik gösteren, kötülüklerden kurtulur. Nefisini ıslah eden, se’âdete kavuşur. Biraz daha ister misin?” dedi. Genç evet deyince, şöyle devam etti: “Kim şu üç şeyi yaparsa îmânı kâmil olur:

1-Emr-i bil-ma’rûf yapmak. Ya’nî Allahü teâlânın emirlerini yapmak ve yaymak.

2-Nehy-i anil-münker yapmak. Ya’nî Allahü teâlânın yasaklarını yapmamak ve yapılmaması için uğraşmak.

3-Her işinde Allahü teâlânın dinde bildirdiği hudutlar içinde bulunmak.” buyurdu. Sonra, “Biraz daha ister misin?” deyince, genç, “İhsan ediniz efendim” dedi. Şöyle buyurdu: “Dünyâya bağlanıp, ona düşkün olma, âhıreti iste. Bütün hâl ve hareketinde Allahü teâlâyı hatırla ki, kurtulanlardan olasın.” Bu nasîhatleri dinleyen genç, son derece memnun olup, benim yanıma yaklaşarak, bu zât kimdir, dedi. Ben de, İmâm-ı Şafiî olduğunu söyleyip tanıttım. Bunun üzerine genç, bugün ne bahtiyarım ki, böyle büyük zâtı görüp, nasîhatini dinledim” dedi.”

İmâm-ı Şafiî şöyle anlatmıştır: Bir gece rü’yâmda Peygamber efendimizi (aleyhisselâm) görmekle şereflendim. Bana buyurdu ki: “Sen kimdensin?” Cevâbında, “Ben senin kabîlendenim” dedim. Bana yaklaş, buyurdular. Yanına gittim. Mübârek ağzının suyunu dilime, ağzıma ve dudaklarıma sürüp “Hadi, Allahü teâlâ sana bereket versin”buyurdular.

Kendisi anlatır: Çocukluk zamanında, Mekke’de rü’yâmda Peygamber efendimizi gördüm. Tam bir heybetle Mescid-i

harâm’da insanlara imamlık yapıyorlardı. Namaz bitince yanlarına gidip, bana da ilim öğretiniz, dedim. Bunun üzerine kaftanının altından bir terazi çıkarıp: Bu senin içindir, buyurup bana hediye ettiler. Bu rü’yâmı tâbir ettirdim. Dediler ki: “Sen, ilimde imâm olursun ve sünnet üzere olursun. Terazi ise, hakîkat-ı Muhammediyyeye kavuşacağına alâmettir.”

“Bir gün rü’yâmda, Hazreti Ali efendimizi gördüm. Parmağından yüzüğünü çıkardı, parmağıma taktı. Bu hareketi, kendi ilminin ve Resûlullahın ilminin bana geçmesi alâmeti idi.”

İmâm-ı Şafiî, altı yaşında iken mektebe gitmeye başladı. Zahide bir annesi vardı. İnsanlar emânetlerini ona bırakırlardı.

Bir gün iki kişi gelip, bir bohça verdiler. Daha sonra biri gelip bohçayı istedi. Gelene bohçayı verdi. Biraz sonra diğeri gelip, bohçayı istedi. Bohçanın arkadaşına verildiğini söyleyince: “Biz ikimiz beraber gelmeyince bohçayı vermeyin demiştik. Bohçayı niçin verdiniz?” dedi.

Annesi üzüldü. O sırada İmâm-ı Şafiî geldi. Annesinin üzüntülü olduğunu görünce sebebini sordu. Annesi olanları anlattı. Bunun üzerine annesine:

“Sen üzülme ben şimdi bohçayı isteyenle konuşurum.” dedi.

Bohçayı isteyen şahsın yanına gelip dedi ki:

“Sizin bohçanız olduğu yerde durmaktadır. Git arkadaşını getir.”

Adam aldığı cevap karşısında şaşırıp, geri dönüp gitti. Bir daha da gelmedi.

İmâm-ı Şafiî hazretleri, dîn-i İslama hizmet uğrunda tükettiği hayatının son anlarını, Kur’ân-ı kerîmi dinleyerek geçirmiştir. Ömrünün sonuna kadar her gün bir hatim olmak üzere, ayda otuz hatim okurdu. Ramazan-ı şerîfte ise gece ve gündüz birer hatim olmak üzere, altmış hatim okurdu. Artık vefâtının yaklaştığı sırada takatsiz düşmüştü. Önceki gibi okuyacak durumda değildi. Fakat okuyan birinden dinlemek arzu ediyordu. O bu hâlde iken, talebesi Ebû Mûsâ Yûnus bin Abdüla’lâ yanına girmişti. Ona “Ey Ebû Mûsâ bana Kur’ân-ı kerîmden Âl-i İmrân sûresinin yüzyirminci âyet-i kerîmesinden sonraki âyetleri yavaş yavaş oku” dedi. O da okumaya başladı. İmâm-ı Şafiî, okunan âyet-i kerîmelerin ma’nâlarına dalmış, derin bir huşû’ içinde dinliyordu. Hayatının son anlarında dinlediği bu âyet-i kerîmelerden bir kısmının meâlleri şöyledir:

“(Ey Resûlüm!) bir vakit erkenden Medine’deki ailenden çıkmış, savaş için mü’minleri elverişli yerlere yerleştiriyordun. Allahü teâlâ, sözlerinizi işitir ve niyetlerinizi bilir. O zaman (Uhud savaşında ordunun sağ ve sol kanadını teşkil eden Selemeoğulları ile Hâriseoğullarından ibâret) içinizde iki birlik, savaş korkusundan (Münâfık Abdullah bin Ubey es-Selûl’ün kaçışına bakarak) geri dönmeğe niyetlenmişti. Halbuki, onların yardımcısı Allahü teâlâ idi. Mü’minler, yalnız Allahü teâlâya güvenip dayanmalıdır. Bedir savaşında düşmana nisbetle daha az ve zayıf olduğunuz halde, Allahü teâlâ size kesin zaferi verdi. Allahü teâlâdan korkun, (ve münâfıkların kaçışından kederlenmeyin) Tâ ki, şükretmiş olasınız. O vakit (Bedir’de) mü’minlere şöyle diyordun; “Rabbinizin, üçbin melek indirmekle size yardımda bulunması, yetişmez mi size. Evet, eğer siz sabrederseniz ve Peygambere (aleyhisselâm) itaatsizlikten sakınırsanız, onlar da hemen üzerinize gelecek olurlarsa, Rabbiniz size nişanlı nişanlı beş biri melekle (düşmana karşı) yardım edecektir. Allahü teâlâ, bu yardımı size, sırf bir müjde olsun ve kalbleriniz bununla yatışsın diye yaptı. Yoksa zafer, ancak azîz ve hakîm olan Allahtandır.” (Âl-i İmrân: 121-126)

Âl-i İmrân sûresinin yüzyirmidokuz ve yüzotuzaltıncı âyet-i kerîmelerinde ise: “Göklerde ve yerde olan şeylerin hepsi Allahındır. Kullarından dilediğini bağışlar ve dilediğine azâb eder. Allahü teâlâ çok bağışlayıcı ve merhamet edicidir. Allahü

teâlâdan korkun ki, âhıret azâbından kurtulasınız. Kâfirler için hazırlanan ateşten korkun. Allahü teâlâ ve Peygambere (aleyhisselâm) itaat edin ki, merhamet olunasınız. Rabbinizin mağfiretine ve eni, göklerle yer kadar olan Cennete koşuşun! O Cennet, takvâ sahipleri için hazırlanmıştır. (O takvâ sahipleri) Bollukta ve darlıkta harcayıp, yediren, öfkelerini yutanlar, insanların kusurlarını bağışlayanlardır. Allahü teâlâ da, iyilik edenleri sever. Ve bir günah işledikleri veya nefslerine zulüm ettikleri zaman, Allahı anarak hemen günahlarının bağışlanmasını istiyenler, (ki, günahları Allahü teâlâdan başka kim bağışlıyabilir?) hem de yaptıkları günaha bile ısrar etmemiş olanlar (var ya) işte onların mükâfatı, Rablerinden bir mağfiret ve ağaçları altında ırmaklar akan Cennetlerdir. Orada, ebedî olarak kalacaklardır. Şu işleri yapanların mükâfatı ne güzeldir! Sizden önce bir takım vak'alar geçti. Onun için yeryüzünde dolaşın da, Peygamberleri yalanlıyanların akıbetlerinin nasıl olduğuna bakın, ibret alın. İşte Kur'ân-ı kerîmde olan bu kıssalar (vak'alar) bütün insanlar için, hak sözü açıklama ve Allahü teâlâdan korkanlar için de bir nasihattir."

Âl-i İmrân 145. âyet-i kerîmesinde ise: "Allahü teâlânın izni olmadıkça hiç kimseye ölmek yoktur. Ölüm zamanı, Allahü teâlânın ilminde kararlaşmış bir yazıdır. Kim dünyâ menfaatini isterse, ondan veririz ve kim de âhıret sevâbını isterse, buna da ondan veririz, şükredenlere ise muhakkak mükâfat vereceğiz."

Âl-i İmrân sûresinin yüzdoksanbir ve yüzdoksansekizinci âyet-i kerîmelerinde de: "Sağduyulular o kimselerdir ki, ayakta iken, otururken ve yatarken (dâima) Allahı anarlar, göklerin ve yerin yaratılışı hakkında, Allahın varlığını isbât için iyice düşünürler ve şöyle derler: Ey Rabbimiz, sen bunları boşuna yaratmadın. Sen bâtıl şey yaratmaktan münezzehsin (berîsin) artık bizi Cehennem ateşinden koru.

Ey Rabbimiz! Gerçekten sen kimi ateşe sokarsan, şüphesiz onu hor ve perişan edersin. Orada zâlimlerin azâbını kaldıracak hiçbir yardımcılar da yoktur.

Ey Rabbimiz, doğrusu biz bir da'vetçi (Kur'ân-ı kerîm veya Âhir zaman Peygamberi (aleyhisselâm) işittik: Rabbinize îmân edin, diye insanları îmân etmeye, da'vet ediyordu. Dinledik, hemen îmân ettik. Ey Rabbimiz, günahlarımızı bağışla, kusurlarımızı ört ve rûhlarımızı iyi kimselerle bera ber al.

Ey Rabbimiz, Peygamberlerin ihsânı üzerine bize, va'd ettiğin sevâbı ver ve kıyâmet gününde bizi rüsvâ etme. Şüphe yok ki, sen va'dinden dönmezsin.

"Nihâyet Rableri de onların duâlarına şöyle icabet buyurdu: "Muhakkak ki, ben, içinizden gerek erkek ve gerek dişi olsun, hayır işliyen hiç kimsenin yaptığını zayi etmem. Hep birbirinizdensiniz, din yönünden erkek ve dişiniz birdir. Dinleri korumak için Mekke'den Medine'ye hicret edenlerin, yurtlarından çıkarılanların, dîni uğrunda işkenceye düşenlerin, savaşanların ve bu yolda öldürülenlerin günahlarını elbette örteceğim, onları, altından nehirler akan Cennetlere koyacağım. Bu lütuflar, onlara Allah katından mükâfattır ve sevâbın da en güzeli, Allah katındadır.

O Allahü teâlâyı tanımıyanların, refah içinde diyar diyar dönüp dolaşmaları, sakın seni (mü'minleri) aldatmasın.

Kâfirlerin bu hâlleri çabuk kaybolan az bir zevktir. Sonra varacakları yer Cehennemdir. O ne kötü döşektir.

Fakat Rablerinden korkanlar (var ya), onlar için altlarından ırmaklar akan Cennetler var, orada ebedi olarak kalıcıdırlar, Allahü teâlâ tarafından ikram olunurlar. Allahü teâlânın katındaki ni'metler ise, iyi kimseler için daha hayırlıdır."

İmâm-ı Şafiî hazretleri son nefeslerini vermek üzere iken, hâlini sordular. "Dünyâdan göçüyorum. Artık ondan ayrılıyorum. Ümit şerbetini içiyorum. Kerîm olan Rabbime gidiyorum" buyurdu. Vefâtı İslâm âlemi için büyük bir kayıp oldu. Duyulduğu her yerde, derin üzüntü ve gözyaşları ile karşılandı. Kabri kazılırken etrâfa misk kokusu yayıldı. Orada bulunanlar bu kokunun te'sîrinde kalıp, kendilerinden geçtiler. Kâhire'de el-Mukattam dağının eteğinde Kurâfe kabristanına defn edildi. Daha sonra kabri üzerine bir türbe yapılmıştır. Türbesi üzerinde bulunan şimdiki muhteşem kubbe, Eyyûbî sultanlarından el-Melik el-Kâim tarafından; 608 (m. 1211)

yılında yapılmıştır. Selahaddîn Eyyûbî tarafından da, türbesinin yanına büyük bir medrese yaptırılmıştır.

İmâm-ı Şafiî hazretlerinin kıymetli sözlerinden ve nasîhatlerinden bir kısmı şunlardır: Buyurdu ki:

“Dünyâda zahit ol, dünyâ malına bağlanma! Âhıreti isteyici ol, onun için çalış! Her işinde Allahü teâlâyı hatırla. Böyle yaparsan, kurtulmuşlardan olursun. Ruhsat ve te’vîller ile uğraşan âlimlerden fayda gelmez.”

“İnsanları tamamen râzı ve memnun etmek çok zordur. Bir kimsenin; bütün insanları kendinden hoşnut etmesi mümkün değildir. Bunun için kul, dâima Rabbini râzı etmeye bakmalı, ihlâs sahibi olmalıdır.”

“İlmi, kibirlenmek, kendini büyük görmek için isteyenlerden hiçbiri felah bulmuş değildir. Ama ilmi; tevâzu için, âlimlere ve insanlara hizmet için isteyen, elbette felah bulur, kurtulur.”

Biri İmâm-ı Şafiî’den nasîhat isteyince buyurdu ki:

“Senden daha çok malı ve parası olan kimseyi kıskanma. O malına ve parasına hasretle ölür. İbâdeti ve tâati çok olan kimselere gıpta et. Yaşayanlar da sonunda ölecekleri için, onların dünyalıklarına özenmeğe değmez.”

“Hiçbir kimse yoktur ki, dostu ve düşmanı olmasın. Madem ki, böyledir, o halde Allahü teâlâya itaat edenlerle beraber bulun, onları sev.”

“İlim, ezber edilen şey değil, ezber edilen şeyden te’mîn edilen faydadır.”

“Resûlullahın ve Eshâbının yolunda olmayanı havada uçar görsem, yine doğruluğunu kabûl etmem.”

“Herkese akıllı denmez. Akıllı kimse, kendisini her türlü kötülükten koruyandır.”

“Kalbine ilâhî bir nûr penceresinin açılmasını isteyen şu dört şeyi yapsın:

1. Günün belli bir vaktinde yalnız kalsın ve huzûra dalsın.

2. Mi’desini pek fazla doyurmasın.

3. Sefîh kimselerle düşüp kalkmağı bıraksın, kötü kimselerle düşüp kalkmasın.

4. İlimleriyle yalnız dünyalık arzu eden kimselere yaklaşmasın.”

“Hiç bir vakit yoktur ki, ilim mütâlâası, hüzün ve kederi yok etmesin. İlmî mütâlâa, kalbin en ince ve en gizli noktalarını harekete geçirir, insanda yüce duygular uyandırır.

“Sâdık dost, arkadaşının hüzün ve sevinçte ortağı olandır.”

“İki kişinin, darıldıktan sonra birbirinin ayıplarını ortaya çıkarması, münâfıklık alâmetidir.”

“Haksız sözleri tasdîk eden, dalkavuk ve iki yüzlüdür.”

“Sâdık dost, arkadaşının ayıplarını görünce ihtar eder, ifşa etmez.”

“İbret almak istersen, hatâ sahibi kişilerin akıbetlerine bak da, kalbini topla.”

“Kendisine faydası olmayanın, başkasına da faydası yoktur.”

“Dünyâ sevgisi ile Allah sevgisini bir arada toplarım iddiasında bulunmak, yalandır”

“Âlimlerin güzelliği, nefslerini ıslah etmeleridir. İlmin süsü, şüpheli şeylerden sakınmak, yumuşak olup, sertlik göstermemektir.”

“Dünyâ işlerinde bir darlığa ve sıkıntıya düşen kimse, ibâdete yönelmelidir.”

“Gurûrlanıp böbürlenmek, âdi ve bayağı kimselerin vasfıdır.”

“Hizmet edene, hizmet edilir.”

“Dostlar ile yapılan sohbette, sevimli bir hareket yoktur. Dostların ayrılığı kadar da, gam ve keder veren şey yoktur.”

“İlmi sevmeyende hayır yoktur. Böyle kimselerle dostluk ve bağlılığını kes. Çünkü, ilim kalblerin hayatı, gözlerin aydınlığıdır.”

“Sâdık dost ve hâlis kimya az bulunur, hiç arama!”

“Bütün düşmanlıkların aslı, kötü kimseler ile dostluk etmek ve onlara iyilik yapmaktır.”

“İlim öğrenmek, nafile ibâdetten üstündür.”

“Kendini bilmeyene ilim öğreten, ilmin hakkını zayi etmiş olur. Lâyık olandan ilmi esirgeyen de, zulm etmiş olur.”

“Resûlullahtan (aleyhisselâm) sonra insanların en üstünü Hazreti Ebû Bekir, sonra Hazreti Ömer, sonra Hazreti Osman, sonra Hazreti Ali’dir, (r.anhüm)”

“İlim öğrenmek için üç şart vardır: Hocanın mehâretli, talebenin zekî olması ve uzun zaman.”

“İlim iki kısımdır; birincisi ilm-i edyân (naklî ilimler), din bilgileri, ikincisi ilm-i ebdân (aklî ilimler), fen bilgileridir.”

“Kimin düşüncesi, arzusu, maksadı yemek içmek (dünyâ) ise; kıymeti, bağırsaklarından çıkardığı kazurat kadardır.”

“Dünyâda en huzûrsuz kimse, kalbinde hased ve kin taşıyanlardır.”

“Başkalarını senin yanında çekiştiren, senin bulunmadığın yerde de seni çekiştirir.”

“Kanaatkar olmak, rahatlığa kavuşturur.”

“Sırrını saklamasını bilen, işinin hâkimidir.”

İmâm-ı Şafiî hazretlerinin dîvânındaki şiirlerinden ba’zılarının tercümesi şöyledir:

“Günlerin beraberinde getirdiği hâdiseler, seni te’sîri altına almasın. Sen iyi bir insan olmaya bak. Zaman içerisinde gelen musîbetler ve belâlardan dolayı sabırsızlık gösterme. Dünyânın belâ ve musîbetleri devamlı değildir. İnsanlar arasında hatâ ve ayıbın çok olsa bile, ahlâkın; iyilik, cömertlik ve vefa (sözünde durmak) olsun. İyilik ve cömertliğin ile hatâ ve ayıplarını ört. Cimriden iyilik bekleme. Çünkü Cehennemde, susuz kimseye su yoktur. Dünyânın sevinci de, kederi de, bolluğu da, darlığı da devamlı değildir. Kanaatkar bir kalbe sahip olduğun zaman, sen ve dünyâya sahip olan kimse eşitsiniz. Ölüm, kimin yanına gelirse, artık onu ölümün elinden kurtaracak ne yer ve ne de gök vardır. Gerçi, Allahü teâlânın yarattığı şu yeryüzü geniştir. Fakat, bir kere Allahü teâlânın hükmü gelince, feza bile dar gelir, ölümün asla devası (ilâcı) yoktur.”

“Başımda ağaran saçların ortaya çıkmasıyla, nefsimin ateşi sönüp gitti. Başımda beyaz saçların yanmasıyla, benim gecem oldu. (Çünkü bunlar, ölümün habercileri idi.) ihtiyârlığın habercileri yanaklarıma indikten sonra, ben nasıl rahat yaşarım insanın ömrünün en iyi kısmı, ihtiyârlıktan öncekidir. Halbuki, gençliği yok olan bir nefs, yok olmuş demektir. İnsanın rengi sararıp, saçları ağardığı zaman, güzel ve tatlı günleri de, o güzellik ve tatlılığını kaybeder. Yeryüzünde büyüklenerek yürüme. Çünkü, bir müddet sonra bu yer, seni de içine çekip alacaktır.”

“Bir kimseyi affedip, ona kin tutmadığım zaman, düşmanlık düşüncesinden kendimi rahata kavuşturdum.”

“Sefîh ve câhil bir kimse konuşunca ona cevap verme. Sükût, ona cevap vermekten daha hayırlıdır.”

“Öğrenmenin acısını bir müddet tatmayan, hayatı boyunca cehâletin zilletini yudumlar.”

“Bütün düşmanlıkların sevgiye dönüşmesi umulur. Fakat hasedden dolayı olan düşmanlık böyle değil.”

“Allahü teâlâyı sevdiğini söylersin. Halbuki, ona isyan edersin. Böyle sevgi olmaz. Eğer sevginde samîmi olsaydın, Allahü teâlâya itaat ederdin. Çünkü seven, sevdiğine itaat eder.”

“Senden görüşünü istemeyene, görüşünü verme. Çünkü böyle yaparsan, sevilmediğin gibi, görüşün de o kimseye fayda vermez.

“Müslümanların önderi İmâm-ı a’zam Ebû Hanîfe (radıyallahü anh), memleketleri ve içerisinde yaşıyanları, ilmiyle verdiği hükümlerle süsledi. Doğuda, batıda ve Kûfe’de onun bir eşi yoktur. Allahü teâlâ ona ebediyen rahmet eylesin.”

“İlim öğren, kimse âlim olarak doğmaz; ilim sahibi ile câhil bir olmaz.”

“Bir kavmin büyüğünün ilmi yoksa, herkes ona yönelip geldiği zaman o küçüktür. Kavmin makam ve mertebe sahibi olmayan ve ilim sahibi olan küçüğü, ilmî meclislerde kavmin büyüğüdür.”

“Sana gelene sen de git. Sana kötülük ve eziyet edene sen eziyet etme.”

“Ey insan, dilini muhafaza et. Seni sokmasın. Çünkü o, büyük bir yılandır. Kabirlerde, kahraman ve cesur kimselerin bile kendileriyle karşılaşmaktan çekinip, dilinin kurbanı giden nice kimseler vardır.”

“Hakkı, doğruyu kim söylerse söylesin kabûl ediniz.”

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Hilyet-ül-evliyâ cild-9, sh. 63

2) Tabakât-üş-Şâfiiyye cild-1, sh. 2, 3

3) Tehzîb-üt-tehzîb cild-9, sh. 25

4) Tezkiret-ül-huffâz cild-1, sh. 361, 369

5) El-A’lâm cild-6, sh. 26

6) Câmi’u Kerâmet-il evliyâ cild-1, sh. 97

7) Tabakât-ı Hanâbile cild-1, sh. 280, 204

8) Şezerât-üz-zeheb cild-2, sh. 9

9) Ed-Dîbâc-ül-müzehheb sh. 227

10) Tabakât-ül-kübrâ cild-1, sh. 50

11) Kâmûs-ul-a’lâm cild-4, sh. 2820

12) Tezkiret-ül-evliyâ sh. 133

13) Vefeyât-ül-a’yân cild-4, sh. 163

14) Menâkıb-ı İmâm-ı Şafiî (Beyhekî)

15) Târîh-i Bağdâd cild-2, sh. 56

16) El-Kâmil fit-târih cild-6, sh. 122

17) Eşedd-ül-cihâd sh. 6

18) Miftâh-üs-se’âde cild-2, sh. 221

19) Mu’cem-ül-müellifîn cild-9, sh. 32

20) Hidâyet-ül-muvaffıkıyyîn sh. 57

21) Fihrist sh. 209

22) Tehzîb-ül-esmâ ve’l-luga cild-1, sh. 44

23) Tam İlmihâl Se’âdet-i Ebediyye sh. 1070

24) Sebîl-ün-necât sh. 18

25) Eshâb-ı Kirâm 393

26) İslâm Ahlâkı sh. 57

27) Menâkıb-ı İmâm-ı Şafiî (Râzi)

28) Rehber Ansiklopedisi cild-8, sh. 148, cild-16, sh. 29

29) Kıyâmet ve Âhıret sh. 24

30) Fâideli Bilgiler sh. 14, 40, 44, 48, 140, 152